

“Tấm bia báo ân” do Phan Bội Châu cùng với những người dân trong làng Higashi-Asaba lập nên

Năm 1918, Phan Bội Châu quay lại Nhật Bản. Với mục đích báo ân cho bác sĩ Asaba Sakitaro người đã giúp đỡ mình trong lúc khó khăn trước kia. Tuy nhiên, vào thời điểm ông quay lại Nhật Bản thì Sakitaro đã qua đời. Ông đã nghĩ đến việc xây dựng một bia đá tại chùa Jorinji nơi chôn cất Sakitaro, sau khi tính kinh phí, ông biết được số tiền để thực hiện gấp đôi số tiền mình có.

Để quyên góp tiền, ông đã đến tận nhà trưởng làng để thăm hỏi và trình bày hoàn cảnh, trưởng làng đã nói “Anh quay lại vì để báo ơn Sakitaro thì không thể cho anh về nước khi chưa thực hiện được” và cho ông ở lại nhà của mình, cuối tuần, trưởng làng đã tập hợp người dân trong làng đến trường học, giới thiệu nhóm người của Phan Bội Châu và kêu gọi mọi người “Nhất định mọi người hãy hỗ trợ nhé!”

Những người cảm động tại buổi diễn thuyết của trưởng làng hứa là sẽ hỗ trợ, 10 ngày sau “Tấm bia báo ân” được xây xong. Với ý tưởng của trưởng làng, một buổi lễ khánh thành nhỏ đã được tổ chức và bức ảnh kỷ niệm đó vẫn còn tại nhà con cháu của trưởng làng.

Mặt sau

大正七年三月

賛成員

岡本 三治郎
岡本 節太郎
浅羽 義雄

Mặt trước

予等以國難奔扶桑公哀其志拯於困弗冀所酬蓋古之奇俠也嗚呼今竟無公矣蒼茫天海俯仰誰訴爰泐所感于石銘曰、
我志未成公不我待悠悠此心其億萬載
豪空古今義亘中外公施以天我受以海
戊午春 越南光復會同人謹誌
大杉旭嶺鐫

“Ý nghĩa của tấm văn bia”

Chúng tôi vì quốc nạn, lánh chạy sang Nhật Bản. Ngài nể thương cái chí ấy mà cứu giúp trong cơn khốn khó chẳng màng đến ơn trả ngày sau, thực là nghĩa hiệp xưa nay hiếm có. Than ôi! Nay Ngài không còn nữa, trông khắp bốn bể, biển trời mênh mông hiu quạnh, lòng này biết tỏ cùng ai, đành ghi mối xúc cảm nơi bia đá. Lời minh rằng:

Hào hiệp chưa từng có xưa nay, nghĩa lớn khắp cả trong ngoài, Ngài ban ơn như trời lớn, tôi nhận ơn như biển đầy.

Chí tôi chưa thành mà Ngài chẳng đợi, thăm thăm lòng này, ngàn thu ghi tạc.

Mùa xuân năm Mậu Ngọ
Nam quang phục xin kính ghi

Tất cả những người của Hội Việt

Người khắc bia: Osugi Kyokurei

Bia tưởng niệm bác sĩ Asaba Sakitaro

Di sản văn hóa được chỉ định của thành phố Fukuroi
Ngày chỉ định: ngày 31 tháng 7 năm 1998 /
chiều cao 2,27m, chiều rộng 0,87m
Tại Chùa Jorinji - Umeyama,
thành phố Fukuroi, tỉnh Shizuoka

Bia tưởng niệm hiện tại

Di sản văn hóa được chỉ định của thành phố Fukuroi

Bia tưởng niệm bác sĩ Asaba Sakitaro

do Phan Bội Châu hợp tác với người dân địa phương xây dựng nên.

Lễ khánh thành vào mùa xuân năm 1918

Chùa Jorinji làng Higashi-Asaba Umeyama, huyện Iwata tỉnh Shizuoka
Chi phí xây dựng khoảng 200 yên, thời gian xây dựng (khoảng 10 ngày)
Hàng phía trước từ phải qua vị trí thứ 2 là Phan Bội Châu

Tháng 3 năm 1918, Phan Bội Châu - Nhà lãnh đạo Phong trào Độc lập Việt Nam đã hợp tác cùng với người dân trong làng Higashi-Asaba xây dựng bia tưởng niệm bác sĩ Asaba Sakitaro ở chùa Jorinji tại Umeyama để thể hiện lòng biết ơn.

Trước kia, bác sĩ Asaba Sakitaro mở bệnh viện tại thành phố Odawara tỉnh Kanagawa, ông đã giúp đỡ Phan Bội Châu và những người hoạt động ở Tokyo. Theo Hiệp ước Nhật - Pháp năm 1907, Phan Bội Châu cùng nhóm hoạt động của mình bị buộc phải rời khỏi Nhật Bản, tuy nhiên để thể hiện lòng biết ơn trong thời gian đó, họ đã trở lại Nhật Bản vào 10 năm sau đó.

Năm 2018 là kỷ niệm tròn 100 năm ngày “Đài tưởng niệm bác sĩ Asaba Sakitaro” được xây dựng. Để kỷ niệm năm đặc biệt quan trọng này chúng tôi muốn vinh danh bác sĩ Asaba Sakitaro và Phan Bội Châu.

2018 Ủy ban Giáo dục Thành phố Fukuroi

Asaba Yoshiki và Sakitaro

Để mọi người có thể hiểu về con người Asaba Sakitaro, trước tiên chúng tôi xin giới thiệu gia đình Asaba và người cha Yoshiki.

Gia đình Asaba ở Umeyama

Asaba Sakitaro được sinh ra trong gia đình Asaba ở Umeyama, thành phố Fukuroi, kế thừa vị trí thầy tu trưởng đền thờ (hay còn gọi là Thần chức) “Umeyama Hachimangu” nổi tiếng nhất phía Nam thành phố Fukuroi, là gia tộc được cấp phép làm chủ trì đền từ gia đình quý tộc Yoshida ở Kyoto, nơi đảm nhận các nghi lễ cho triều đình. Cha của Sakitaro, ông Yoshiki là thế hệ thứ 11.

Asaba Yoshiki (1835 ~ 1912)

Yoshiki sinh năm 1835 là con trai thứ của gia đình Shigeno Shosuke ở làng Nakajima huyện Toyota (thị trấn Ryuyo Nakajima cũ), tháng 2 năm 1863 được gia đình Asaba chào đón với tư cách là con rể của trưởng nữ Uta nhà Asaba

Tatewaki, tháng 8 ông kế thừa gia tộc và trở thành thầy tu trưởng đền Hachimangu và học ngành cổ điển học nói về Okubo Tadahisa.

Ngày 1 tháng 3 năm 1867, khi Yoshiki 32 tuổi, trưởng nam Sakitaro - đứa con được gia tộc Asaba mong đợi chào đời. Vào tháng 10 năm 1867, tướng quân Tokugawa trao trả lại chính quyền, tháng 12, hiệu lệnh về việc phục hưng của chế độ Thiên hoàng được ban hành, Vận mệnh của Yoshiki thay đổi rất nhiều vào năm này. Vào tháng 4 năm sau (năm 1868), ông tham gia “Quân đội yêu nước viễn châu (quân đội do chủ trì đến phía Tây tỉnh Shizuoka lập nên)” để bảo vệ hoàng tử Arisugawa Nomiyataruhito, ông vào thành của tướng quân ở Edo (Tokyo), tháng 11 ông đã chiến thắng trở về. Sau khi giải tán quân đội yêu nước, ông đến Tokyo làm việc cho Bộ quốc phòng, sĩ quan quân đội. Nếu không có sự thành đạt của cha trong chính quyền trung ương, Sakitaro đã không thể nhận được nền giáo dục tiên tiến nhất ở Tokyo rồi trở thành một bác sĩ và cũng không thể gặp gỡ Phan Bội Châu.

Bác sĩ Asaba Sakitaro (1867 ~ 1910)

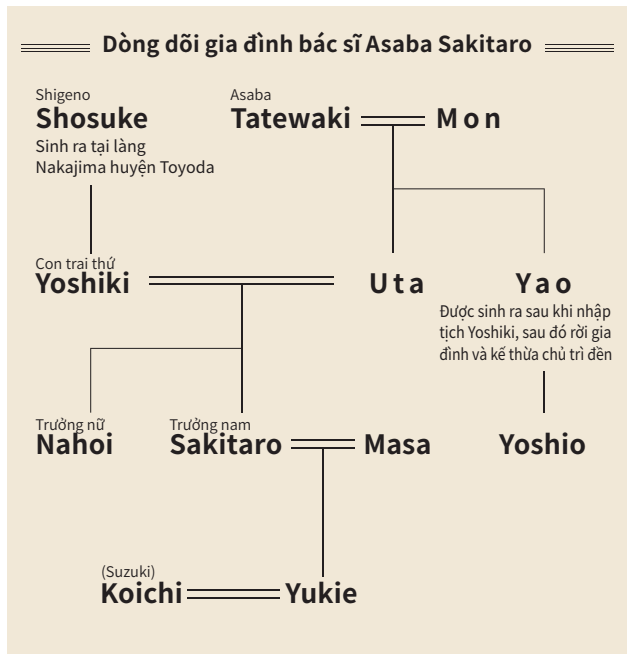
Ông chào đời năm 1867 là trưởng nam của ông Yoshiki, ông sinh ra trong gia đình có 2 người con, ông có một chị gái. Từ nhỏ cho đến năm 8 tuổi ông sống ở quê mẹ Umeyama, những năm sau đó ông theo cha đến Tokyo. Năm 1890 ông học trường Cao đẳng Tokyo Daiichi, năm 1894 tốt nghiệp y khoa Đại học Đế quốc (tiền thân của khoa y học Đại học Tokyo), ông từng có dự định đi du học ở Đức nhưng vì lý do sức khỏe ông phải hủy bỏ mơ ước và mở bệnh viện tư, bệnh viện Asaba của ông ở làng Maeha – Machiya, tỉnh Kanagawa (thành phố Odawara).

Năm 1901, khi Sakitaro 34 tuổi ông đã kết hôn với Otsuka Masa ở làng Hatsukura (thành phố Shimada). Một năm sau đó con gái cả Yukie của ông chào đời và ông đã trải qua những năm tháng bình yên.

Rừng của đền Umeyama Hachiman

Đấu tích trường mà Sakitaro đã học cho đến năm 8 tuổi (Jorinji)

Phong trào Đông Du của Phan Bội Châu và bác sĩ Asaba Sakitaro

Từ sau những năm 1860, Pháp bắt đầu xâm lược Việt Nam. Những năm 1890, Pháp thống trị khu vực phía Đông của Đông Nam Á và tạo ra thuộc địa với tên gọi là Liên bang Đông Dương thuộc Pháp. Người dân Việt Nam trong thời kỳ này vô cùng đau khổ bởi áp bức bóc lột, ý thức dân tộc cao và phần loạn xảy ra liên tục trên khắp đất nước, tuy nhiên không thể thắng nổi quân đội Pháp với vũ khí hiện đại, các nhà hoạt động bị bắt và hành quyết.

Trong hoàn cảnh đó, chiến thắng Nhật Bản trong cuộc chiến tranh Nga - Nhật năm 1904-1905 đã truyền cảm hứng lớn đến người Việt Nam và sự kỳ vọng vào Nhật Bản ngày càng tăng cao.

Tháng 4 năm 1905, Phan Bội Châu cùng 2 nhà lãnh đạo khác của Phong trào Độc lập Việt Nam đã đến Nhật Bản để nhờ giúp đỡ quân sự cho Phong trào độc lập chống Pháp từ chính phủ Nhật Bản. Tuy nhiên, tại cuộc họp với ông Lương Khải Siêu, nhà cách mạng lưu vong từ Trung Quốc sang, ông đã quyết định biến lực lượng chính của phong trào thành giáo dục trẻ em. Thời kỳ hoàng kim là nửa đầu năm 1908 với số lượng du học sinh vượt quá 250 người. Đó chính là “Phong trào Đông Du”

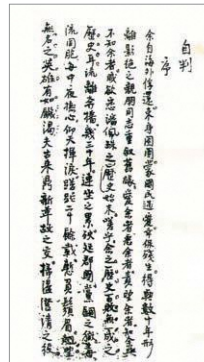
Ngoài ra, Phan Bội Châu kêu gọi cựu hoàng vua Kỳ Ngoại hầu Cường Đế sang Nhật vào tháng 4 năm 1906 để chuẩn bị lãnh đạo Phong trào Cần Vương. Pháp làm suy yếu tinh thần hoạt động của Phong trào Đông Dương, khi Cường Đế đến Nhật cùng với số lượng du học sinh tăng lên, Pháp yêu cầu chính phủ Nhật Bản kiểm soát, nhưng chính phủ Nhật Bản đã không nỗ lực hết sức. Trong khi đó chính quyền thực dân Pháp bắt gia đình của những du học sinh và có các biện pháp đối kháng như bắt ngừng chuyển tiền, v.v...

Hiệp ước Nhật – Pháp tuyên bố Đông Dương thuộc Pháp được ký vào tháng 6 năm 1907, chính phủ Pháp yêu cầu chính phủ Nhật Bản xử lý các du học sinh của phong trào Đông Dương, kết quả là tháng 1 năm 1909, Phan Bội Châu, Cường Đế cùng với các du học sinh bị buộc phải rời khỏi Nhật Bản. Và chỉ sau 4 năm hoạt động phong trào Đông Du đã kết thúc.

Phan Bội Châu gặp khó khăn trong việc xoay sở biện pháp sau sự việc và chi phí để quay về nước, ông đã đi hết nơi này đến nơi khác để tăng quỹ tiền. Sau đó nhờ sự giới thiệu của Nguyễn Thái Bạt, ông đã dựa vào bác sĩ Asaba Sakitaro, người được biết đến như “Người hào hiệp” trong lòng bạn bè. Chi tiết thời kỳ này được viết trong tác phẩm “Tự phán” của Phan Bội Châu. Vì bác sĩ Sakitaro nhanh chóng ủy thác một số tiền lớn 1700 yên cho Nguyễn Thái Bạt, số tiền đó được sử dụng như một nguồn vốn để vượt qua trường hợp khẩn cấp.

Trước khi rời khỏi Nhật Bản, lần đầu tiên Phan Bội Châu cùng với Nguyễn Thái Bạt đến thăm nhà riêng của bác sĩ Asaba ở Kozu (bệnh viện Asaba), uống rượu thâu đêm cùng nhau và ông đã lỡ một lời chia tay.

Kỳ ngoại hầu Cường Đế (trái) và Phan Bội Châu (phải)

Lời nói đầu tác phẩm

“Tự phán” năm 1925 ~ 1926

Vì nó là tác phẩm được Phan Bội Châu viết tại nơi ông cư trú khi hưởng án tù treo sau khi bị bắt bởi chính phủ Đông Dương thuộc Pháp nên theo một số nhà nghiên cứu nó còn có tên gọi là “Phan Bội Châu niên biểu” (Hồi ký của Phan Bội Châu). Là tài liệu lịch sử duy nhất mô tả về bác sĩ Asaba Sakitaro.

Phong trào Đông Du

Phan Bội Châu đã đến Yokohama vào tháng 4 năm 1905, thông qua cuộc hội đàm với Lương Khải Siêu, nhà cách mạng lưu vong từ Trung Quốc, ông đã nhận ra rằng chính quyền Nhật Bản không có ý định và khả năng giúp đỡ phong trào độc lập chống Pháp của Việt Nam về mặt quân sự. Tuy nhiên, ông đối phương chậm khác và cho thanh thiếu niên đi du học tại đất nước Nhật Bản nơi có nền giáo dục tiên tiến để đào tạo nguồn nhân lực đối với Phong trào độc lập về sau.

Nhờ sự giới thiệu của Lương Khải Siêu ông gặp được các chính trị gia lớn như Okuma Shigenobu, Inukai Tsuyoshi, ông gặp và liên kết với những nhà giáo dục, người lính như Fukushima Yasumasa, Nezu Hajime, Kashiwabara Buntaro, v.v... Thời kỳ hoàng kim nửa đầu năm 1908, số lượng du học sinh vượt quá 250 người. Họ ở trong các nhà trọ, ký túc xá và học tại trường Tokyo Dobun Shoin, trường Shinbu, trường Anh ngữ Seisoku.

Sơ yếu lý lịch bác sĩ Asaba Sakitaro, Phan Bội Châu		
Ngày tháng năm sinh	Tuổi Sakitaro	Những việc đã xảy ra
Ngày 1 tháng 3 năm Keio thứ 3 (năm 1867)	0	Asaba Sakitaro ra đời
Ngày 14 tháng 10 năm Keio thứ 3 (năm 1867)	0	Phục hồi đế quốc cai trị.
Ngày 9 tháng 12 năm Keio thứ 3 (năm 1867)	0	Khôi phục chế độ quân chủ
Tháng 12 năm 1867	0	Phan Bội Châu chào đời.
Năm Meiji thứ 8 (năm 1875)	8	Sakitaro sống cùng bà ở Umeyama cho đến năm này, nhưng sau đó thì sống cùng cha ở Tokyo.
Tháng 10 năm 1887	16	Thành lập Liên bang Đông Dương thuộc Pháp.
Ngày 8 tháng 7 năm Meiji thứ 23 (năm 1890)	23	Sakitaro tốt nghiệp trường Cao đẳng Daiichi.
Ngày 24 tháng 12 năm Meiji thứ 27 (năm 1894)	27	Sakitaro tốt nghiệp ngành y khoa Đại học Đế quốc (hiện tại là khoa y trường Đại học Tokyo). Sau đó mở bệnh viện Asaba ở thành phố Odawara.
Ngày 28 tháng 1 năm Meiji thứ 34 (năm 1901)	33	Sakitaro kết hôn với Otsuka Masa (năm 17 tuổi).
Ngày 15 tháng 1 năm Meiji thứ 35 (năm 1902)	34	Con gái đầu lòng Yukie của Sakitaro chào đời.
Tháng 2 năm Meiji thứ 37 (năm 1904)	36	Chiến tranh Nhật – Nga.
Tháng 10 năm 1904	37	Phan Bội Châu thành lập Hội Duy Tân (sau đó là “Việt Nam Quang phục Hội”).
Cuối tháng 12 năm 1904	37	Phan Bội Châu rời khỏi Việt Nam.
Đầu tháng 4 năm 1905	38	Phan Bội Châu đến Nhật Bản.
Ngày 10 tháng 6 năm Meiji thứ 40 (năm 1907)	40	Hiệp ước Nhật – Pháp.
Ngày 29 tháng 12 năm Meiji thứ 42 (năm 1909)	42	Vợ Masa của bác sĩ Sakitaro qua đời (năm 25 tuổi)
Ngày 8 tháng 3 năm Meiji thứ 42 (năm 1909)	42	Phan Bội Châu rời khỏi Nhật Bản.
Tháng 8 năm Meiji thứ 43 (năm 1910)	43	Lũ lụt lớn ở làng Higashi-Asaba.
Ngày 25 tháng 9 năm Meiji thứ 43 (năm 1910)	43	Sakitaro qua đời (năm 43 tuổi).
Ngày 21 tháng 11 năm Meiji thứ 43 (năm 1910)		Tại đám tang Sakitaro đã cho tiền các hộ dân Umeyama để bày tỏ lòng biết ơn.
Năm Taisho thứ 6 (năm 1917)		Phan Bội Châu quay lại Nhật Bản.
Tháng 3 năm Taisho thứ 7 (năm 1918)		Xây dựng “Biểu tượng niệm bác sĩ Asaba Sakitaro”.

Phan Bội Châu những năm sau đó (1867~1940)

Phan Bội Châu rời Nhật Bản tháng 3 năm 1909, sau đó ông đến Hongkong, Bangkok, Singapore, các tỉnh ở Trung Quốc và trải qua cuộc sống 3 năm trong nhà tù Quảng Đông. Năm 1917, ông âm thầm đến Nhật Bản, sau đó là nhiều lần đến Bắc Kinh, Hàng Châu và Quảng Đông và cũng nhiều lần sang Nhật Bản (để gặp Cường Đế trong thời gian lưu trú). Sau khi bị bắt bởi chính quyền Pháp tại Thượng Hải vào tháng 7 năm 1925, ông được trả về Hà Nội, tháng 11 ông nhận án tù chung thân nhưng ông được phóng thích bởi tiếng nói của những người dân đối lập và trải qua cuộc sống ẩn tù treo tại Huế. Ngày 29 tháng 10 năm 1940, ông đã qua đời ở tuổi 75 sau khi trải qua nhiều giông tố.